

הליכות קודש לעובדא ולמעשה – סוכות ושמח"ת

ליקוט נבחר מהספר 'הליכות קודש' – 'שאל בני' – ימים נוראים – ניתן להשיג 054840216

פרק א'

קדושת הסוכה

סוכה – אור הבינה: הסוכה הוא הארה גדולה מאור הבינה, כמו אמא המסככת על בניה, כמוכא בזוח"ק (פנחס רנו). ומשמעות הענין למעשה הוא, שכל מעשי ופעולות האדם, וכן כל הרגשי ליבו, הם כולם תולדות ותוצאות של המחשבות שבמה, וע"כ המה מכונה בשם אבא – חכמה, והלב הוא אמא – בינה. ובסוכות נפתח ומתגלה הארת הבינה – הארת אמא, שהוא הארה של התבוננות לחדש את הסתכלותו והתבוננותו על העולם באופן ראוי, שע"י יזכה לבחינת 'בנים' – הרגשות נכונות במידות שכלב ובמעשים שעושה. כי הסוכה עומפת את האדם בבחינת 'מסכני בבטן אמי', ושם יכול כמו להיוולד מחדש כתינוק שנולד, ולחדש את כל ההסתכלות שלו על הבריאה, וממילא להמתיק את כל הדינים ששורשם מחמת שרואה את העולם בציור רע ולא נכון, (ליקוט"מ סי' מ"ח).

תפילות החג: כמו שהסוכה מחבקת אותנו באהבה גדולה, ומגוננת עלינו מכל הדאגות והפחדים והסכנות הנמצאים בחוץ, כך גם כשזוכים להכנס לתוך תיבות התפילה, יכולים לעורר מעין אותה קדושה שמתגלה בסוכה, כי כל תיבה שאדם אומר בכח ובכוונה הוא בעצמו דיבור של הקב"ה, ואם יזכה יוכל להכנס לתוך אותה התיבה עם כל מה שעובר עליו ולהיות מסוכך ומגונן מהכל. ובתפילה יכול לחדש את כל ההסתכלות שלו על הבריאה, ממש כמו בסוכה. ואם הדבר נכון לכל השנה, הרי שההתחלה היא בחג הסוכות, אחרי שהמלכנו את השי"ת ברה"ו ויוה"כ, להתאמץ להכניס הכח בתוך כל תיבה של תפילה וברכות, להכלל בחיבוק יד ימינו של השי"ת, (ליקוט"מ סי' מ"ח).

להתפלל בסוכה: ישתדל לשבת בסוכה להתבודד ולדבר שם עם השי"ת, כי זה הזמן והמקום שיכול להתעורר בו השגה והרגשה חדשה בדרך השיחה בינו לבין קונו, כי קדושת הסוכה, מתקנת את כח התפילה של האדם, בהיותו יושב בין כנפי השכינה. ואם רואה שאינו יכול לדבר עם השי"ת, יבקש על זה בעצמו מהשי"ת, שיוזכו בזכות הסוכה להכנס בעומק מוחו וליבו לכל תיבה ותיבה של התפילה והשיחה עם השי"ת, כי באמת כל דיבור ודיבור, הוא כעין סוכה העומפת את האדם ומגינה עליו.

סוכה גילוי הרצון שהשי"ת רוצה בנו: עיקר האמונה הוא לא רק להאמין שהשי"ת ברא את העולם ומנהיגו בהשגחה פרטית, אלא בעיקר להגדיל את האמונה בידיעה שהשי"ת מנהיג את העולם ברצונו לבד, כלומר הוא רוצה ממש בכל דבר שנעשה בעולם. והרצון הזה מתגלה בשלש הרגלים. תחילתו בפסח שאז נתגלה שהשי"ת עשה אותות ומופתים להוציאנו ממצרים, וכל זאת מחמת שרוצה בעם ישראל. ובהמשך הלך ונתחזק גילוי הרצון של ה' בעת מתן תורה בחג השבועות, שנתגלה שהוא רוצה וצריך את המצוות של ישראל. אך

קדושת הסוכה: המצווה בפשטות הוא "למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים". להסתכל על הסכך ולצייר לעצמו איך מאות אלפי נפשות בני ישראל משפחותיהם ומקניהם הלכו אחרי השי"ת במדבר בארץ לא זרועה, והשי"ת הקיף אותם ברוב אהבתו בהשראת שכינתו ואור הדעת שהתגלה בשבעת ענני הכבוד. ובכך מצווה אותנו התורה שנחקק זאת בזכרון בכל שנה ושנה, להכנס לסוכה בפועל, הנשמה עם הגוף, יחד עם כל מידותיו ותאוותיו, ולחקק שם האהבה הזו. כי בדפנות הסוכה יש קדושה גדולה, אין אלו סתם עצים להזכיר דוגמת ענני הכבוד, אלא הם ממש החיבוק יד ימינו של השי"ת שאוהב אותנו. ולכן מן הראוי לשבת בסוכה להסתופף בצל השכינה הקדושה בכל דקה פנויה, ללמוד שם, להתפלל, לומר תהילים, לדבר עם השי"ת, לסעוד סעודות יום טוב בשמחה וקדושה, שיחת חברים, שינה ושאר צרכיו, הכל שיהיה בתוך הסוכה, בשביל להתחיל מעתה התחלה חדשה לכל ימות השנה, ללמוד איך לעשות כל מעשינו, הן תורה ותפילה ועבודת ה', והן צרכינו הגשמיים, מתוך התעוררות המוח והזכרון שהשי"ת מקיף אותנו באהבה גדולה.

אמונה בסוכה: צריך לדעת שבעולם הזה אין רואים את האור האמיתי שיש בכל דבר שבקדושה. ולכן יזכיר לעצמו מזמן לזמן בעת ישיבתו בסוכה, שאפילו שנדמה לו שיושב סתם בתוך צריף של קרשים וסכך, בכל זאת האמת הוא שהסוכה הוא ממש חיבוק יד ימינו של השי"ת, שהשי"ת מגונן עליו כמו אמא המגינה על בניה בשעת צרה. וצריך לעורר זכרון זה במחשבתו מעת לעת, אפילו שאינו מצליח לעורר את הרגשי הלב, כי יזכור שבעולם הזה אין רואים את האמת.

להמליך את ה' גם בחוץ: פעמים רבות יש בסוכה רעש והמולה מכני המשפחה ואורחים וכיו"ב, על כן יעשה בתחבולות למצוא זמן ראוי ליישוב הדעת. או שילך לסוכת בית הכנסת וכדו'. ועל כל פנים ייזהר שלא יבוא לכעס ולקפידות לא על אחרים ולא עצמו, כי אדרבא זהו עיקר עבודת הסוכה, ללמוד הדרך איך להיות עם השי"ת דווקא בזמן שיוצא מחוץ לתורה ותפילה. שלכן מצוות סוכה היא ברחוב ברשות הרבים מקום הקליפות (ר"ה ד'), ועיקר מצוותה היא אכילה ושינה, והכל בכדי להוריד את קדושת ר"ה ויוה"כ גם לזמנים בהם אינו יכול להיות דבוק בהשי"ת, כי עיקר הלימוד של חודש תשרי איך להיות דבוקים בה' ברצון ובשוב, היינו בזמן של עלייה והתקדשות, וכן בזמנים פשוטים יותר. ולכן יש להחזיק עצמו בשמחה פשוטה בעצם הזכות להיות בנו של השי"ת ולעמוד קרוב אליו. וע"כ עושים מחיצות שהם רומזים על המחיצות שצריך האדם לעשות למוחו לדעת מה לחשוב ומה שלא לחשוב (סוכה ו').

שלמות הגילוי של הרצון נתגלה בחג הסוכות, שאע"פ שהטאו בחטא העגל, בכל זאת הוא רוצה אותנו ומוחל לנו על כל העבירות, ומקפא אותנו בעניי הכבוד בתוך מקום נחש שרף ועקרב בהליכתנו במדבר של החיים, ועומף אותנו בלבושים שיגנו עלינו כשמירה על המה, שנכל באמת לצמצם בעצמנו תמיד את הידיעה שה' מנהיג את העולם ברצונו. ולכן בעת שיושב האדם בסוכה יש לו לייחד מחשבתו ברצון הזה שהשי"ת רוצה אותו מאוד, והסוכה שהוא יושב בה עתה, הוא דוגמא ממשית לכך. כי עיקר הדביקות מתעורר על ידי השגת הרצון שהשי"ת רוצה בנו מאוד, שענין זה מעורר באדם מצידו להשתוקק ולרצות מאוד אחר השי"ת, (ליקו"מ תנינא ס' ד', ברכת השחר ה').

שמחת החג: בשלש רגלים יש קול קריאה היוצא מלמעלה שהשי"ת מנהיג את העולם ברצונו, שעל כן קוראים לרגלים בשם 'מקרא קודש' כי יש קול שקורא ומכריז את ההשגה הזו, ומי שזוכה לשמוע הקול הזה ממילא נתעורר אצלו שמחה גדולה ויוצא מכל הדאגות וכל הרגשת רדיפת הקליפות והרע, כי יודע שכל העולם מתנהג ברצון ה', ובסוף גם יבטל ה' את כל הקליפות וינקם בהם. אך עיקר השמחה היא בסוכות יותר משאר רגלים, שעל כן חג זה נקרא בשם 'זמן שמחתנו', כי אז נתגלה שלמות השמחה. כי לאחר שביה"כ התגלה מציאות היראה מה', יכול להתגלות ביתר שאת שהשי"ת מקרבנו ומגן עלינו בסוכת שלומנו, סוכת דוד שלבסוף יקים אותה מנפילתה (שם, ערב ג').

ברכת לישב בסוכה באכילה דייקא: בישיבה בסוכה מתברר ומתעלה האדם לצאת ממצאות מציאות של בהמה, ולהתחיל לינוק שפע היות כמו אדם – להכיר את הבורא מכל דבר מאכל שאוכל ומכל שפע שנשפע לו מן השמיים. ההבדל בין אדם לבהמה הוא שהבהמה יונקת שפע בלא בינה, כמו אדם שמוצא את מאכלו ברחוב, אמנם האוכל משביעו, אך לא מעבר לכך. לעומת זאת התינוק שמקבל מזונו ושפע חיותו מאמו, אזי יש טעם אחר למזונו, כי השובע שלו הוא מעצם קרבתו לאמו, וזאת מחמת שהאדם יונק ממקום הבינה של אמו. וכך יכול האדם להיות בעולם כל ימי חייו כמו בהמה, שאינו מתבונן לשים ליבו מי המחיה וזון אותו. ובימים אלו בהם עוסקים לתקן חטא אדם הראשון ולהמליך את ה', להמשיך חיים חדשים ומתוקנים, צריכים להכנס לסוכה שהיא בחינת אמו, בחינת בינה – התבוננות, להכנס תחת כנפי האמא המסככת על בניה, וכך להוליד התבוננות חדשה מהיכן מקבלים את השפע החיים שלנו, להתעסק בענייני פרנסה באופן קדוש, כמו תינוק היונק מאמו ממקום הבינה. ולא כמו בהמה היונקת מלמטה, מקום שאין שם בינה, (ליקו"מ ס' רס"ו). וע"כ נכון וראוי להתחזק בסוכה לברך ברכות הנהנין בכוונה, כי זמן האכילה הוא עיקר הבירור בין אדם לבהמה שנקבל את שפע המזון מהצינור של 'אדם', וע"כ מברכים ברכת 'לישב בסוכה' רק על האכילה, כי זה הוא עיקר ההתבוננות של הסוכה. ועל ידי שהאדם נכנס לסוכה שהוא הבינה, ונתברר לא להיות כבהמה אלא כאדם, אזי הוא 'עצמו' נעשה ה'תורה'. דהיינו שאינו כמו אדם חיצוני שמקיים את התורה, אלא הוא נעשה חלק מה'תורה' בעצמה,

ומהפך את הגוף הבהמי שלו להיות תורה, כמו שמהפכים קלף עור בהמה להיות ספר תורה, כי הוא מבין איך להיות כיהודי בתוך מציאות עולם הגשמי (שם, ס"ת א').

אכילה ושינה בסוכה: העולם הזה מכלכל מאוד את האמת שיש בורא לעולם, ובהודש תשרי עוסקים לברר את האמת של הבריאה. התחלנו בר"ה ויוה"כ לגלות את האמת על ידי היגיעות של התפילות והתקיעות שופר, התענית וכו', אבל עתה בסוכות עוסקים לגלות את האמת האמיתית הזו גם בעניי עסקי חול כאכילה ושינה, שנזכר תמיד את מציאות ה' ולא נתבלבל בתוך מציאות החיים על ידי השקר המרמה ומבלבל, וזה עיקר המצווה של סוכה שעיקרה בעניי אכילה ושינה, כדי לחקוק בליבנו את האמת להיות תמיד סמוכים וקרובים אליו יתברך, שגם בעת אכילה ושינה מסתופפים בצל השכינה ולעולם לא נפרדים ממנו גם אם אין עוסקים בפועל בתורה ותפילה, בבחינת ככל דרכיך דעהו (ריבית ה'). ולכן ישנים בסוכה, לקבל כח לישון בקדושה. כי גם כשאין התעוררות המוחין, אפשר להיות בקטנות אך דבוקים באמונה פשוטה, בבחינת 'חלום על ידי מלאך' (ליקו"מ ס' ה' תנינא).

סוכה משפיע שכל חדש לתקן תאוות אכילה: בחג הסוכות מתחדשים המוחין ואפשר להמשיך שכל חדש לתקן את תאוות האכילה, שע"כ נקרא החג בשם 'חג האסיף', כי מאספים את כל הניצוצות הקדושה מתוך המאכל ומעלים אותם לה', על ידי האכילה שאוכלים בסוכות. ובשביל לזכות להמשיך השכל הקדוש הזה, צריך להזהר מאוד בכבוד יום טוב ולקבל השלש רגלים כראוי, לאכול בשמחה ובחיות של התקרבות לה', לשיר ולזמר להשי"ת שירות ותשבחות ואמירת דברי תורה, ובעיקר לדבר הרבה דיבורי אמונה עם המשפחה והסוככים (ליקו"מ תנינא א').

הארת מקיפי השכל בסוכה: הדעת המאיר בסוכה הוא לא דעת של ידיעה שאפשר לאמרו בפה או לכותבו בכתב, אלא הוא התנוצצות הארה גדולה ועצומה שמאיר בבת אחת מלמעלה ללא שום הקדמות, והוא הנקרא 'שכל מקיף', לא כמו ידיעות שכליות המכונות בשם 'שכל פנימי' שהוא שכל שמבארים אותו על ידי הקדמות וביאורים. וע"כ אין מועיל בשביל ידיעה זו להתבונן לבד בבית, אלא דווקא דרך מצוות הסוכה שה' צונו, וכפי ריבוי התפילות לה' שימעימונו טעם הסוכה, כך נזכה להארת הסוכה, שהוא בחינה של הארת רוח הקדש אשר שואבים בסוכה (ליקו"מ ס' כ"א). ובשביל לזכות להארת השכל המקיף בסוכה, צריך להתעורר להתקדש בקדושת שבעת נקבי האדם אשר משם נמשכים כל הידיעות בתוך המה, שהם שני נקבי העיניים, אזניים, חוטם והפה. שכל שהאדם מקדשם כך זוכה למח קדוש ויש כלי להמשיך הארת המקיפים בסוכה. שזהו ענין שמחיצות הסוכה אורכם צריך להיות ז' טפחים (כנגד ז' נקבים), היינו לעשות מחיצות כמוהו לשלוש מה נכנס כמוה ומה אינו מניח למח להכניס לפנים, וכמובן שיש בזה הרבה דרגות (ליקו"מ סוכה א'). ועל יבהל האדם שמא מדובר דווקא בדרגות גבוהות, כי כל אחד לפי דרגתו יכול לזכות לכמה רגעים במשך הסוכות, שיתנוצץ בדעתו ידיעת אלקותו יתברך, אלא שישתדל לקדש במשהו

את מוחו, לשמור על עיניו מה הן ראות, ואזנים מה הן שומעות, והפה מה הוא מדבר וכו'. וכל מעט מחיצה שעושה, כך מכין את מוחו להיות כלי מוכן לכך.

מגילת קהלת בסוכות: קוראים בשבת חוה"מ סוכות מגילת קהלת, אשר כל המגילה הזו צועק שהעולם הזה הבל הבלים, והוא החיזוק הגדול ביותר שיכול האדם לחזק את עצמו, שיתייאש מלמצוא את מקומו בעולם הזה, ולחבין שמקומו הוא בסוכה, בדירת ארעי, במקום יניקת הבינה – אמו, שרק היא מסככת על בניה. וחיזוק זה מוצאים ביתר שאת וביתר עוז בספר עלים לתרופה – מכתבים ששלח מוהרנ"ת לבנו, שיבין שהעולם הזה מלא ביסורים, ובה מחזקו, לרומם מחשבתו לחפש את חיות נפשו ממקום הבינה, מהמציאות שהוא כתינוק היונק חיותו מהשי"ת לבד.

הרחמן הוא יקים לנו סוכת דוד הנופלת: דוד המלך היה מלך גיבור וחזק וכו', אך מצד שני לא היה לו שום מקום בעולם, ומקטנתו לא היה לו מקום בביתו – 'כי אבי ואמי עזבוני' אך 'השם יאספני', וכך בהמשך

פרק ב'

קדושת האושפיון

שישלימו לנו את האמונה, וע"כ הם באים לסוכה, לא סתם בלשון המליצה, אלא הם ממש באים להאיר על האדם אור חדש. כי כל עיקר סיבת ביאתם הוא דייקא לקבץ את כל הנידחים להכניסם תחת כנפי השכינה (נצ"ו). ואם כן בוודאי שיש לנו שייכות לאושפיון, זהו מתנת החג מן השמיים – דבר שלא מגיע לנו בזכות עצמנו. עלינו רק מוטל להאמין, ולקבל האורחים בכבוד ובהתדבקות המחשבה אליהם, והוא דומה להשתמחות על הקבר והציון שלהם.

צדקה להמשיך האושפיון: מובא בזה"ק (אמור קד.) שהאושפיון באים על ידי שמכניסים אורחים או שעל כל פנים נותנים צדקה לחג. ויש להרבות בחסדים וצדקה בסוכות, לא רק לעניים, אלא גם לבני הבית, להאיר להם פנים, ולוותר וכו', כי כפי כמה שממייב לאחרים כך זוכה יותר לאור האושפיון.

להזכיר האור הפרטי מאותו אושפיון: בשביל לזכות לקבל הארתם, מהראוי להשתדל להתחבר לפעולת אותו הרועה המתגלה בחומש, מדרש וכדומה, או על פי פנימיות המתגלה בספרי צדיקים בסוד אברהם ויצחק וכו'. ולהאמין שכעת ממש הם נכנסים לסוכה ומאירים עלינו את אותו ענין פרטי שהזכרנו בשם, ועוד הרבה יותר מכך. וכדאי לעשות מזה תפילה שהשי"ת יזכה אותנו לקבל מהם הקדושה הזו.

השנה חדשה בספרי צדיקים: כיון שבסוכה מאיר בהארה גדולה הארת השכינה הקדושה על ידי הצדיקים הדבוקים בה, והאושפיון הם חלק מהמציאות של השראת אור הסוכה, לכן ישתדל ללמוד שם ספרי פנימיות מתורת הצדיקים, כי הוא הזמן והמקום המסוגל מאוד לקבל שם הבנה חדשה בספריהם הק'. וגם אם ראה שעד כה לא זכה להשגה בספרים הקדושים, אדרכא זה הזמן לנסות להתחדש, ולחפש עצות, ולהתפלל להשי"ת על כך.

קדושת האושפיון: עיקר הארת האושפיון הוא להאיר לכל אחד את ההשגה שכל אחד מהם האיר בעולם. אברהם מידת החסד, יצחק מידת הגבורה וכו'. והסוכה הוא הזמן להדבק בקדושת הצדיקים, ולהתקשר להארתם, ויש להתחזק מאוד לרכוז את המחשבה באמונה שהם נמצאים עמו בסוכה (ערכית ד').

האושפיון באים לא רק לצדיקים: ישנם הרבה מעשיות מצדיקים שזכו לראות האושפיון, ואין הכוונה שבאו רק לסוכתם, אלא שאותם הצדיקים זכו לראותם בעינם כל אחד לפי מדרגתו, אך בוודאי שבאים לכל אחד בסוכה הפשוטה שלו. ויש להתחזק באמונה שהם באים לסוכה לא בחינם, אלא בשביל להאיר לנו ממש הארתם, ואם לא היה לזה שייכות אלינו אזי לא היו באים. כי עתה בחודש תשרי מחדשים הקשר שלנו עם הבורא על ידי סדר המועדים הנפלאים שבהם, ועתה נשלם חקיקת האמונה והקשר עם השי"ת על ידי שרועי ישראל הקדושים באים לחזקנו ולקרבתנו לה'.

האושפיון משפיעים אמונה: המעם שהם נקראים 'רועים', כי השי"ת שולח 'שבעה רועים' אשר הם כרועי צאן המשגיחים ברחמנות גדולה על כל כבשה שיהיה לה מה לאכול, ודואגים לכל נשמה יהודית שתכנס לעולם האמונה.

האושפיון רועי הצאן באים לברר אותנו להיות 'אדם': האושפיון באים 'לרעות' את האדם, לסייע בעדו לצאת ממצב 'בהמה' למציאות של 'אדם', וכל אחד מהשבעה רועים בירר את חבירו הזה, לגלות את 'רוח האדם', לפי חלק חבירו שלו; אברהם על ידי מידת האהבה, יצחק על ידי יראה וכו', ודוד המלך גמר וסיים את חבירו הזה, עד שיכול היה לומר להשי"ת ולומר 'ברכי נפשי את ה' – אל תשכחי כל גמוליו' (מקח וממכר ד'). ואנו צריכים את העזרה והסיוע של הצדיקים

שמחת בית השואבה: נהגו לעורר שמחה גדולה וזכר לשמחה שהיה בזמן ביהמ"ק, אז היו שואבים מים לניסוך המים, ושמחים ורוקדים כל הלילה. ואין זה רק 'זכר' בעלמא, כי בכל שנה ושנה, נשפע שמחה חדשה שיש בכוחה להשפיע שפע חדש של הרגש והשגה בתורת הצדיקים. כי המים האלו שהיו שואבים, רומזים על שפע של תורה חדשה שהצדיקים משפיעים לעולם, כמובא בתרגום יונתן על הפסוק (ישעיה יב ג) 'ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה' – ותקבלון אולפן חדת בחרוהו מבחירי צדיקיא. וע"כ נוהגים לומר בעת השמחה כמה וכמה פעמים בהתלהבות גדולה את הפסוק 'ושאבתם מים בששון', לעורר השמחה הגדולה על כך שזוכים לקבל הרגש והשגה חדשה בתורת הצדיקים גם בימינו. היות ובימים אלו עוסקים לתקן ולהגדיל את

האמונה, לכן צריכים להמשיך שפע חדש של השגה בתורת הצדיקים, שנתחיל ללומדם ולמצוא בהם היות אמיתית בנפש, ולדבק נפשנו להשי"ת, לעסוק הרבה בתפילה והתבודדות ולשפוך ליבנו כ'מים', ולנסך מי הדעת והתורה על המזבח (ר"ח ה'). והמשכת השפע השגה בתורת הצדיקים הוא דייקא דרך שמחה וריקודים, כי בשביל לזכות לשבירת הדמיונות ולזכות לשכל הנפלא שהיה מאיר בביהמ"ק, צריך לשמוח שזכינו להיות מזרע ישראל וזכינו להתקרב לצדיקים (ליקו"מ סי' כ"ה). ואל יחפש בדווקא חיצוניות של תזמורות גדולות וכדומה, אלא ישתדל לרקוד אילו לעצמו או בכל אופן שיוכל.

פרק ג'

ארבעה מינים והנענועים

לכל יישנו, ולהמשיך שכליים חדשים אל המידות שבלב. וע"כ ינענע ביישוב הדעת וינסה לעורר את כל מה שיועד בענין מציאות ה', ומה שלמד מהצדיקים וינענע ידיעה זו יחד עם הנענועים של הלולב, וישתדל להכניס ידיעה זו לכל מה שעובר עליו ולכל המניעות וההסתרות שיש לו במשך השנה.

לנענע רצוא ושוב: בכל הנענועים שמנענעים לכל רוחות העולם, לומדים את הדרך איך לעבוד את ה' בכל המצבים, למעלה ולמטה, ברצוא ושוב, שזהו עיקר התשובה שיכולים לשוב לה', לדעת בכל מקום לא לעמוד על מקומו, ותמיד הן בעלייה והן בירידה לחפש עוד את השי"ת (שבת ז'). ואין זה בגדר רעיון ורמז שיש בנענועים,

כי ענין זה נעשה ממש, והוא מושרש בשורש הכוונות שמכוונים אלו היודעים לכוון, וע"כ יש להתעורר לכוון במחשבתו בעת הנענועים שכעת הוא כובש דרך לעבוד את ה' בכל מקום ממש, ברצוא ושוב.

ידיעת ה' על ידי תנועות הידיים של הנענועים: יש מקומות ומצבים שא"א שם לספר ולצמצם בדיבורים את אמיתות האמת שמלא כל הארץ כבודו. כי פעמים שאפשר רק לרמוז מרחוק שה' נמצא באמת בכל מקום. וכמו שיש ענינים דקים שאין הרב יכול להסביר לתלמידיו בפה, אלא ע"י תנועות ידיו, כך גם בהמשכת ידיעת אלקות בעולם א"א להסביר הכל בפה, אלא ע"י הרמזים שעושים בידיים. וענין זה מתעורר ע"י הנענועים, שכל אחד מהמינים מרמז על דרגא אחרת בעבודת ה', מהגדול שבגדולים עד הקטן שבקטנים, ועושים עם הד' מינים הרבה תנועות בידיים, למעלה ולמטה ולכל רוחות העולם, לרמוז לו בתנועות אלו שיבין מרחוק שאכן כך הוא האמת שה' נמצא ממש בכל מקום, ותמיד אפשר להתקרב אליו, ויחקוק תנועות אלו לכל ימות השנה, (נמ"י ו').

לנענע לד' רוחות העולם: הרבה סודות גנוזים בארבעה מינים והנענועים. אך כלליות העבודה הוא להמשיך הארת המקיפים המאיר בסוכה, אל תוך המידות שבלב, וכמובא מהאריז"ל לעשות הנענועים (ולפחות ביום טוב ראשון) בתוך הסוכה. כי בהמשך לעבודת הימים נוראים עוסקים בסוכות להודיע לכל באי עולם כי ה' הוא המלך על כל הארץ, ואין שום מקום פנוי מאלקותו יתברך, ולעולם אי אפשר להתנצל ולומר שבמקום זה אי אפשר להתקרב להשי"ת. ולכן לוקחים הד' מינים שאותם בחר השי"ת להוריד על ידם קדושה גדולה, ומנענעים אותם לכל רוחות העולם למעלה ולמטה, להודיע שבכל מקום אפשר לנענע אותו המקום, ולעשות שם איזה פעולה למצוא שם אלקותו יתברך. ומשום כך אומרים אחר ההקפות "למען דעת כל עמי הארץ כי ה' הוא האלקים אין עוד"¹ (ליקו"מ סי' ל"ג). ובנענועים אלו שלוקחים בכל פעם את הלולב אל הלב, בזה מנענעים את המוחין וממשיכים אותם למטה לתוך המלכות, בכחינת 'ידעת היום והשבות אל לבבך'. ולכן יתעורר מאוד בנענועים לנענע ביישוב הדעת לכל צד ורוח שבעולם, מתוך השתוקקות לה' להכניע בזה עוד ועוד חלק רע ועוד מציאות של הסתרה המבלבל אותו.

אמונה בד' מינים: כשאוחזים בידי יחזק עצמו במחשבה שאין אלו סתם 'עלים' בעלמא, אלא גנוזים בהם סודות עצומים, וע"י כל נענוע שמנענע הוא מגלה ממש את השי"ת בכל רוחות העולם. ומזה בעצמו יוכל להתעורר כמה גדול כוחו של כל יהודי, שאפילו הוא, יהודי פשוט, עושה יהודים ותיקונים נוראים בעולמות העליונים על ידי כל תנועה קלה שלו. ויזהר מאוד מלנענע הנענועים כמצוות אנשים מלומדה, כי אם בכל המצוות יש לחפש את מציאות ה', על אחת כמה וכמה במצוות הנענועים, שכל עיקרם הוא לנענע את המוחין לעוררם

נפולות. מזרח – תפארת, התפארות והתפעלות. מעלה – נצה, מדת הנצחנות וההצלחה. מטה – הוד, חן של שקר. מערב – יסוד, תענוגים.

¹ ומנענעים לכל ששה רוחות העולם שהם כנגד השש מדות שצריך להעלותם ולכוללם בקדושה. דרום – חסד, אהבות נפולות. צפון – גבורה, פחדים ויראות

לנענע חידושי תורה של הצדיקים: על ידי הנענועים מנענעים את המוחין ומורידים אותם לתוך המלכות – מנענעים את חידושי תורת הצדיקים שלמדנו, ומורידים זאת אל הלב. היינו שנצליח לקחת כל ידיעה שיודעים ולהתפלל עליה ולדבר עם השי"ת – להשיח את הלב אליו באור הדעת והתורה שלהם – שזהו דרגא גדולה יותר של תפילה, מה שצונו רביז"ל לעשות מהתורות תפילות (ליקו"ה ראש חודש ה').

להמשיך אהבה אל תוך המידות: יש שני מיני אהבות שהשי"ת אוהב את עמו ישראל, יש אהבה שאוהב אותם לפי המצוות ולפי מה שמגלים אותו בכל יום ויום. אבל יש אהבה שורשית בין ישראל לאביהם שבשמים עוד קודם הבריאה שאוהב אותם איך שיהיה. שאהבה הזו אי אפשר להשיג. ותתגלה רק לעתיד לבוא שאז יתפשטו כל הלבושים המכסים על אלקותו ית', וימלא הארץ דעה את ה', ויהיה שלום בעולם, שזהו כלל תורת הנסתר. ובנענועים יש להמשיך הארה גדולה זו, ולחקוק בלב אל תוך מה שנעשה עמנו בתוך מציאות של החיים, עד שיתגלה שה' נמצא באהבה אותנו בכל מקום ממש, (ליקו"מ סי' ל"ג).

להראות שניצח המלחמה: מובא בחו"ל (ויק"ר ל ב) שכאשר אדם מחזיק הד' מינים בזה מראה שניצח המלחמה ביום הדין, כאדם שחווה ממלחמתו עם כלי זינו בידו. כי באמת המלחמה עם הסמרא אחר לא נגמרה, אך שעיקר רצון היצר הרע הוא להחליש אותנו שלא נרצה להלחם עוד, וזה בעצמו שמחזיקים את הכלי זיון בידו כערוכים למלחמה בזה מראים לו שלא התייאשו מהמלחמה (שבת ז'). ולכן בעת הנענועים לכל רוחות העולם יעורר עצמו למשך השנה החדשה שאינו מפחד מכל מלחמה, ולעולם לא יניח כלי זינו להתייאש מהמלחמה.

אמירת הלל והנענועים בהלל: בתשרי עוסקים בבניין המלכות – תפילה. וכיון שהפה הוא עיקר תיקון המלכות, לכן התיקון הוא לדבר את

המובחר שבדיבור, שהוא שבה הבורא, וכך מתקן את כל הדברים בטלים ואסורים של כל השנה. וזה נעשה על ידי אמירת הלל, ובפרט כשאומרים אותו בקול רם, וכמובא בספר המידות 'על ידי הלל בקול רם זוכים לאהבת השי"ת'. ואוהבים אז את ה' מינים בידו, כי יש כלולב כה גדול של תיקון הברית והיסוד כידוע, ותיקון הברית ותיקון הדיבור תלויים זה בזה, ומשום כך אומרים ההלל עם הלולב בידו. וע"כ ישתדל לומר את ההלל בקול רם מתוך כוונה לייחד המחשבה בשבה הבורא שמוציא מפיו, ויתקשר בשעת אמירת ההלל אל הסודות שיש בלולב, וכך יזכה להתקשר לה' בקדושת הברית, ולבער כל הרע והטומאה (סוכה ב').

זעקת 'הושע נא': השלמת כל תיקוני חודש תשרי מר"ה יוה"כ והסוכות והד' מינים, הוא דייקא על ידי ההושענות, אשר אז מעוררים כמה וכמה פעמים צעקה פנימית מעומק הלב – 'הושע נא – הושע נא! בלי שום תחנונים ובקשות פרטיות, רק צעקה כללית של כעין 'לא יודע כלום' אני רוצה אותך – תושיע אותי! יש לך בוודאי עצות בשבילי! ובכח צעקות אלו מתגלים עצות חדשות לאדם איך להחזיק תמיד עם השי"ת, אשר זהו עיקר ישועת האדם שמוצא עצה לנפשו. וצריכים לזעוק ולצעוק הרבה 'הושע נא', כי אף וודאי שכל אחד יודע ומאמין, אך בפועל קשה להיות עם האמונה משום שבכל פעם מתחדש על האדם ענינים אחרים המפריעים ומשכיחים ממנו את השי"ת, ולכן צריך לזעוק ולבקש למצוא עצות, רעיונות ודרכי מחשבה והסתכלות חדשים שיתנו לאדם את ההכנה הנכונה איך להיות עם השי"ת באותו מצב. ויכוון בעת הצעקה להיות תלמיד נאמן לרבו שלא מש מאהלו של הצדיק ומחפש תמיד להבין עוד הדרכות ועצות מרבו, בכחינת 'הושע' שהיה התלמיד הנאמן, שעל כן צועקים כלשון 'הושע נא' לעורר הזכרון של 'הושע' (שבת ז').

פרק ד'

הושענא רבא

לכל השנה. כי לכל דבר ולכל ענין יש עצה איך להחזיק שם באמונה, והעצות נמצאים בעומק ליבו של כל אחד, וצריך לחפור את אותם בארות המים, על ידי הזעקה לה' ועל ידי זה נזכה להחזיק באמונה בכל ימות השנה. וע"כ לוקחים 'ערבי נחל', וצועקים הצעקות עמם, וצועקים וזועקים אל ה' שוב ושוב – 'הושע נא' כמו ערבה ללא טעם וריח, לצעוק מתוך החשכות והיבשות, בפשיטות ותמימות, שנזכה להמשיך עצות חדשות בכחינת "מים עמוקים עצה בלב איש", שנדע ונבין בכל מקום איך להתחזק באמונה (הו"ר א').

הקפת הבימה: מקיפים הבימה שבעה פעמים וזועקים הושע נא, ובצעקות אלו ממשיכים לבנונית אל המה, למהרה ולנקותה מכל אדמומית, וכך נמשך מקיפים חדשים אל האמונה, היינו שכליים חדשים המקיפים השכל והדעת שלנו, שכליים שלא נכנסו לפנינו (סוכה ב').

נעורים כליל הו"ר: נעורים כלילה קדוש זה, ויש להרבות באמירות קדושות, של כל המשנה תורה – חומש דברים, ותהילים שתיקנו דוד

חותם בתוך חותם: ביום הקדוש הו"ר זוכים להיחתם בחותם תוך חותם, ומשמעות החותם הזה למעשה הוא, שביה"כ נחתמנו בוודאי בחותם הפנימי, שהוא חתימה להיות קבוע תמיד בתוך הקדושה. אלא שגם לאחר שנחתמנו לחיים דקדושה, בהכרח שיהיו נפילות וירידות, שהרי הירידות וההתרחקות הם בשביל עלייה והתקרבות, אך כשהאדם אינו יודע מהסוד הזה, אזי בכל ירידה והתרחקות ה' חיצונים' פועלים אצלו שירגיש מחוץ לקדושה עד שבאמת נפלט מהקדושה, ולשם כך צריך לפעול בהו"ר חותם חיצוני על החותם הפנימי של יוה"כ, שהוא חקיקה חזקה עזות דקדושה, חזק ואבירות לב להשאיר בפנים הק' יהיה מה שיהיה, (ע"פ ליקו"מ סי' כ"ב). וזהו עבודת היום להיחתם היטב בתוך הקדושה על ידי ריבוי הצעקות והזעקות לה', שזה שובר את עזות הגוף מלהישאר בחוץ.

צעקות ההושענות: בהו"ר חופרים את בארות המים, להמשיך שפע לכל השנה. ובפנימיות העבודה הענין הוא, שצריך לחפור ולגלות עצות

המלך. וידוע מה שאמר רבינו^ל, שבשבועות העיקר להיות ער בלילה, ובהו"ר העיקר האמירה, כי רוצים עתה להשלים התשובה, ועיקר התשובה הוא ריבוי אמירות קדושות (ליקו"מ סי' י"א). וביום קדוש זה מתגלה הכה שיש בפה של איש ישראלי, שבכל דיבור של תורה שאומר אף אם אינו מבין אותו, ואין לו הארת המוחין, והוא בבחינת ערבה שיש לכל עלה שלה צורת שפתיים, אך היא יבשה כמו ערבה יבשה וחבוטה, גם אז יש להשי"ת נחת רוח מכל דיבור שמוציא מפיו, ומובא בוזה"ק שמכל דיבור שמוציא האדם אפילו בלא הבנה והארת המוחין והארת כבוד ה' בלימודו, האדם נוטע למעלה עין ערבות (ליקו"מ סי' ע"ד). וע"כ יאמר את המשנה תורה והתחילים בחיות גדול, ויאמין בקדושת כל תיבה שהיא יקרה מאוד למעלה, ונעשה מזה דברים ממשיים למעלה.

אמירת משנה תורה: קוראים חומש דברים, אשר כולו מדבר מהתוכחה של משה רבינו ע"ה שהוכיח את עם ישראל בתוכחה ראויה, ושם גם מחזק ומאמצם להיות חזקים ואמיצים בעת כבישת ארץ ישראל, כי דייקא ביום זה משלימים את הלימוד שהתחלנו בהודש אלו, הלימוד של בקי ברצוא ובקי בשוב, להיות בקי תמיד להיות עם השי"ת (שבת ז' אות נ – נט). ודייקא ביום זה משלימים את מה שהתחלנו ברה"ה,

לכבוש את ארץ ישראל – היינו לכבוש את הקדושה של איש הישראלי, וע"כ קוראים הרבה במשנה תורה מענין הכניסה לארץ ישראל, לעורר אותנו לכך לזכות השנה הבאה עלינו לטובה, לכבוש עוד חלקים בקדושה (סעודה ד').

אמירת תהילים: אומרים תהילים אשר כל כולו דיבורים קדושים של כיסופים ורצון מופלג להשי"ת, כי זהו שלמות תיקון המלכות, שרוצים להשלים תיקונו בשמיני עצרת בשלמות, בסוד ה'הרמון הוא יקים סוכת דוד הנפלת' (ליקו"ה ערב ג' אות ל"ז). והנה ביום זה מעוררים מחדש את מה שהתחלנו ברה"ה לחפור בארות המים, להשפיע מימי תורה חדשים לקראת השנה החדשה, חידושי תורה שבכוחם נוכל לכבוש את היצר הרע ולזכות לקדושת ארץ ישראל (וענין קדושת ארץ ישראל רומז לנצחון שלמות כל הרע עד שנזכה לחזור לארץ הק' שהבטחנו הבורא), וע"כ ביום זה של הו"ר, הוא יומו של אושפיזין של דוד, שהוא נצח וכבש את ארץ ישראל בשלמות, והכל בכח הזקוק שיש בתהילים (סעודה ד'). וע"כ יתעורר לומר את התהילים כפי שיוכל, ובכל פעם שנזכר במשך הלילה הקדוש הזה, שכעת חולכים לקראת שנה חדשה שמסתמא יתגברו נסיונות בהם וכו', יאמר כמה פסוקים בהתעוררות הלב, שיעזרו ה' לתת לו הכוחות להלחם ביצר הרע ולכבוש את הקדושה.

פרק ה'

שמיני עצרת ושמיח"ת

למקם עצות להחזיק המלכות למשך כל השנה: לאחר שהמלכנו את ה' בימים הנוראים, צריכים לשבת יחד ולמכס עצות איך נוכל להמשיך לקיים את המלכות. כי מלכות ללא עצות אינה יכולה להתקיים להרבה זמן. ולכן לאחר ר"ה ויוה"כ והסתופפות בצל השכינה בסוכה, רוקדים עם הספר תורה ומפזזים עמה בעוז והדווה, לאמר, הנה יש לנו עצות מעשיות איך להיות עם ה' בכל השנה, אם רק נקבל על עצמנו באמונה פשוטה להאמין בכל מה שכתוב בספר התורה הזה, ובכל הספרים שהידשו הצדיקים במשך הדורות. כי על ידי האמונה בכל הספרים נזכה למצוא תמיד דרך ועצה איך להיות סמוכים וקרובים להשי"ת, והכל תלוי בשמחה ש מקבלים על עצמנו באהבה את כל דברי התורה הזאת, בבחינת מה שכתוב (דברים לא כא) "וענתה השירה הזאת לעד" (עיין בליקו"ה הו"ר ב').

ושמחת יום זה הוא כמו התן וכלה ששמחים כל השבעת ימי משתה, וכאשר מסתיים השבעה ימים אם הם בעלי מוחין דקטנות אזי יכולים ליפול ברוחם שכבר נפסק שמחת ההתונה, אך אם הם בגדלות ומבינים משמעות ההתונה, אזי אדרבא, עיקר ההתונה היה בשביל להכנס לחיים הפשוטים ביחד. אלא שלצורך כך צריכים הם להכנס לחדר לבד בלי כל המשפחה וכו', ולהתייחד באהבה ולסכם ביניהם ברית אהבה פנימית שהם חולכים להיות ביחד באש ובמים, וגם אם יהיה ביניהם קשיים, הם תמיד ילכו לבקש עזרה ותמיד ילחמו להיות יחד, ובאופן הזה נעשה שמחה גדולה, וזה מה שנעשה בשמיח"ת שעוצרים יחד ומחליטים יחד

להיות עם ה' לבד: אמר ר' אלעזר (סוכה נה:) בסוכות מקריבים שבעים פרים כנגד שבעים אומות העולם, ובשמיח"ת פר אחד בשביל עם ישראל לבד, משל למלך בשר ודם שאמר לעבדיו עשו לי סעודה גדולה, וביום האחרון אמר רק לאוהבו עשה לי סעודה קטנה כדי אהנה ממך. כי לאחר שזכינו להסתופף בצל זיו השכינה שבעה ימים, אומר לנו השי"ת "עצרת", תעצרו ותשבו עמי עוד יום, כביכול ננעלים עם השי"ת לבד בחדר אחד. יום זה הוא שלמות היחוד שהתחלנו לבנות מרה"ה, והוא נעשה ב'כתר' בתפילת מוסף נוישתדל להתעורר בהתחדשות בתפילת מוסף, אף שבדרך כלל נופל עייפות לאחר ריבוי הריקודים]. ויתאר האדם לעצמו מה היה עושה אילו היו נותנים כביכול להכנס לחדר אחד לבד עם הבורא, מה היה אומר לו, מה היה מדבר עמו, מה היה מרגיש אז. וזה השמחה גדולה ביום זה, בו לוקחים הספרי תורה ומחבקים אותו בעוז וכולם רוקדים ומפזזים לכבוד ה', ואומרים שירות ותשבחות בשבח הבורא, שבח התורה, ושבח עם ישראל.

וכמוכך שתוך כדי השירים והריקודים אפשר לדבר ולבקש כל מה שיש בליבו, כמוכא שביום זה אפשר לפעול הכל. והחכם מתעקש אצל השי"ת לפעול התקשרות, להתקרב לצדיקים שיקרבו אותו יותר אל התורה והמצוות. ושמענו מיהודי אחד שבעיקר התעקש לפעול אצל השי"ת שיזכה בכל יום מימות השנה כביכול להיסגר עם ה' בחדר אחד – לזכות לקבוע עצמו בהתבודדות יום יום לפניו.

שיש יועצים, יש צדיקים, יש ריבוי ספרים ועצות, להחזיק מעמד יחד, ובאופן הזה מתייחדים עם השי"ת דרך הספר תורה דייקא שממנו יוצאים כל העצות להחזיק תמיד בהשי"ת.

נעשה בעצמו בבחינת התורה: רביז"ל אומר (ליקו"מ סי' רס"ו): שעכשו לאחר סוכות נעשה האדם בעצמו התורה, כלומר התורה היא לא רק משהו חיצוני לאדם, אלא הוא בעצמו נכנס לחיים תורניים, הוא חי בגופו הגשמי לאור התורה, כי הוא יוצא מהסוכה חדש כמו תינוק שנולד שבטל לאמו ומקבל תמיד שפע מהבינה, ועכשו אפשר לחבוק הספר תורה ממש בכל ליבו, ולרקוד ולפזז בכל כוחו ומאודו – ואל יחשוב שמה לא פעל בסוכה מה שצריך ואולי לא המשיך על עצמו אור הבינה, כי בפירוש רביז"ל קובע זאת כעובדא מוגמרת, שעל ידי שישבו בסוכה איך שיהיה נעשה האדם בעצמו תורה.

עלייה לתורה: מעלים את כלל הציבור לתורה, ואפילו הילדים, בכדי לגלות לכל אחד, שיש לו חלק בתורה הקדושה, וכי מוכנים עבור כל אחד ואחד הרבה ספרים, המגלים לנו עצות לכל מקום ולכל זמן, איך קשורים לתורה גם אם נדמה שאין קשורים לתורה. ואם כן מה יש לנו לדאוג מאחר שיש לנו צדיקים ההולכים לפנינו. ומובא שבשעת ההקפות, באים גם האושפיון לרקוד עמנו ולתת לנו העצות הכתובות בתורה. וע"כ יש להתחזק לשמוח ולרקוד הרבה מאוד בכל חכה, לאחוז הספר בידיים, לחבוק ולאמצו ללב, אפשר גם לקחת ספר שמחזק אותו בכל השנה, ולאחוז בו חזק ולרקוד עמו, כי זהו התקווה היחידה שלנו, ספרי הצדיקים יועצי המלך.

לחיכלל באותה שמחה של השי"ת: ביום קדוש זה נעשה עיקר היחוד עם השי"ת שהשי"ת נשאר איתנו לבד ממש, ואז נתגלה שלמות השמחה שיש בכל מצוה ש עושים. כי באמת בכל מצוה שאדם עושה, השי"ת שמח מאוד, אלא שהאדם אינו הושב מהשמחה הזו, ואינו מתייחד לשמוח עם ה' יחד עם אותו שמחה. או שכלל אינו שמח במצווה, או ששמח ממטרה אחרת באותה המצוה שעושה. אך בשמח"ת רוקדים עם התורה ומייחדים את המחשבה באותה השמחה עצמה שהשי"ת שמח בנו, ונכללים בשמחה אחת ממש (ליקו"ה חזקת קרקעות ג' אות י').

השמחה האמיתית של הדביקות בהשי"ת: באמת אין שום שמחה בעולם חוץ מהשמחה ששמחים מהאמונה בהשי"ת שזהו עיקר החיים האמיתיים, ואף שלא כולם ולא תמיד זוכים להרגיש השמחה האמיתית הזאת, אך השמחה שיש לעם ישראל בשבתות וימים טובים ובפרט בשמח"ת הוא שמחה שנמשך מהשמחה השלימה של הדביקות בהשי"ת. ואע"פ שגוף האדם לא מרגיש זאת, אבל הנשמה מרגשת זאת, ומחמת שבשורש נשמתם הם מרגישים לפעמים עריבות נעימות השמחה הזאת, על ידי זה נמשך גם למטה שמחה, וע"כ כל ישראל הכשרים רגילים בעת שמחתם לזמר פסוקים של התקרבות ישראל לאביהם שבשמיים. ודבר זה ניכר באמת בשמח"ת שכל עם ישראל שר ומזמר את השירים הפשוטים של שמחת היהדות ואהבת התורה, כי על ידי הריקודים שיש באותה השמחה חוזרים לנקודת פשטות היהדות שהוא השמחה האמיתית ביותר שיש בעולם (ליקו"ה פריה ורביה ג' אות כ"ג).

האם היה לך שמחה בשמח"ת: מובא בשיחות הר"ן (רצ"ט), שרביז"ל שאל את ר' נתן כמה פעמים לאחר שמח"ת 'האם היה לך שמחה בשמח"ת', וסיפר לר' נתן איך אצלו היה שמחה והעולם רקד וכו', ופעם אחת גם באמצע השנה שאל אותו רביז"ל האם היה לו שמחה בשמח"ת. ומכך ששאל אותו שאלה זו, ומכך שר' נתן כתב זאת כשיחה בשיחות הר"ן, אפשר להתעורר להבין עד כמה חשוב היה ענין זה אצל רביז"ל, עד שאפילו באמצע השנה הזכיר לו רביז"ל ענין השמחה בשמח"ת. ואף שהיה לאדם התעוררות של תשובה באלול וימים נוראים, ופעל ועשה כל התיקונים הנפלאים בימים קדושים אלו, תכלית כל זה היא השמחה לשמוח בה' וביהדותו, כי זה כל הקשר והיחוד בפועל.

להרגיש טוב עם היהדות: פעמים שדווקא הרצון לשמוח ולהרגיש שמחה בעומק הלב הוא מה שמפריע לשמוח, בפרט מי שמסתכל על אחרים ורואה איך הם שמחים ומפוזים בעוז, ולכן יש להכנס לשמחה ביישוב הדעת בלי ריבוי אור, וגם אם אינו מצליח לשמוח ממש, לכל הפחות ישתדל להיות כמה רגעים יחד בישוב הדעת פנימי של רוגע, והחלטה בעומק הלב שבאמת טוב לו להיות יהודי.